

CARTES DE GÉRARD DE NERVAL, UN GRAN ESCRIPTOR BOIG

J.M. SÁNCHEZ RIPOLLÈS
Universitat Rovira i Virgili

Gérard de Nerval (1808-1855) passava per un home vulgar –i no ho era–, perquè tenia una aparença d'humilitat que cridava l'atenció. Va rebre molts cops en la vida, però no se'n vantà. No tenia esperit d'heroi, per això acabà traient-se la vida. Un dia que París estava nevat, el 26 de gener de 1855, Gérard de Nerval es va penjar de matinada; era en aquell moment un dels escriptors francesos del segle XIX que suscita ara més publicacions.

El seu pare, Étienne Labrunie, fou metge de la *Grande Armée* l'any 1808, destinat al Rin; arribà a dirigir el 1810 l'hospital de Hannover. La seva mare morí el mes de novembre de dit dit any; només tenia 25 anys. Fou enterrada al cementiri catòlic polonès de Gross-Glogau, ciutat a on acabava de traslladar-se el seu marit un cop nomenat director de l'hospital. Gérard tenia dos anys. Al llarg de la seva vida el seu pare no li prestà gaire atenció, no se'n preocupà gaire.

Ens interessa remarcar, d'aquest enorme escriptor –traductor de Goethe als 18 anys– la relació epistolar que mantingué amb el seu pare i amb el seu metge. Estimava traduir Goethe perquè això li recordava que la seva mare va morir en terres alemanyes. Les cartes adreçades al seu pare tenen el to propi d'un nen petit que es dirigeix a la seva mare.

A banda, direm que al seu llibre *Petits Chateaux de Bohême* descriu diferents quadres de pintura i que en un moment determinat hi diu: *No he trobat 'El setge de Lleida', de Lorenz, on l'exèrcit francès pujà a l'assalt precedit de violins.*

Exposarem a continuació un resum de les cartes que aquest gran escriptor dirigí al seu pare i al seu psiquiatre, Dr. Émile Blanche.

Al Dr. Étienne Labrunie.

Aix, 23 de setembre de 1834

Estimat papà,

Aprofito l'ocasió que una persona se n'anirà aviat a París per a donar-te notícies meves. Jo em trobo admirablement bé. He visitat Avinyó i Vaucluse. Tot això és admirable. (...)

Adéu, papà. Cuida't. Et dono una abraçada.

Al Dr. Étienne Labrunie.

27 de setembre de 1836

Estimat papà,

Després que et vaig escriure pensant veure't al cap de tres dies, vaig caure malalt a Presles; hom m'ha posat sangoneres, m'he aprimat; finalment, això va bé ara. Em recordaré de les febres de Bèlgica. (...)

Adéu, estimat papà; tenim un bell hivern davant nostre.

Al Dr. Étienne Labrunie.

Francfurt, 18 de setembre de 1838

(...) Aquest matí esmorzam amb el metge de la senyora Rothschild, que fou company d'estudis del famós Sand. Ha passat aquí una cosa singular: Dumas volia fer-se sagnar per ell. Però sembla que aquí només ho poden fer els barbers, per un decret de la seva corporació, i que els metges no fan sagnies més que en un cas extrem. Aquesta ciutat està plena de costums de l'Edat Mitjana. Adéu, estimat papà; jo gaudeixo de la més bona salut. Una abraçada.

Per al Dr. Étienne Labrunie.

5 de març de 1841

Estimat papà, m'han donat permís per a llegir i escriure, i jo em trobo ple de la més bona salut. Totes les alegries que m'han arribat, gràcies als nostres amics i a l'amabilitat del ministre, voldria contar-te-les per escrit, ja que no he pogut veure't encara, des de la meva febre, més que durant dos instants. El ministre ignora, fins i tot, que jo he estat molt malalt, cosa que l'hauria pogut decidir de confiar el meu treball a un altre. Malauradament, enmig de tantes persones que em són favorables, tu sembles l'únic (ho dic a tu només) que ha conservat alguns dubtes en contra de la meva conducta i del meu avenir. No sé fins a quin punt el meu poc gust per la professió de metge ha pogut col·locar-me malalment dins el teu esperit, però crec que el mal (si n'existeix un) és irreparable ja, i ja hi hem dit moltes vegades paraules que semblava devien ésser les últimes. Concebo bé el dolor que tu has pogut

tenir per això fa una dotzena d'anys, però tots els dolors es gasten a la llarga i jo he estat sorprès durant la meua malaltia (perquè he conservat sempre el coneixement, fins i tot quan no podia parlar) d'escoltar-te parlar d'aquests detalls a persones que no tenien cap necessitat de conèixer-los.
El teu fill ben respectuós.

Nota: la meua malaltia ha durat tretze dies complets; la resta ha estat una excel·lent convalescència.

Per al Dr. Étienne Labrunie.

Malta, 8 de gener de 1843

Estimat papà,

(...) Ahir a la tarda vam travessar per sort el canal de Messina, i hem entrat a la Valeta avui a la una. Malauradament un home va morir a bord durant un gran balanceig que van patir fa dos dies, i hem arriscat de ser posats en quarantena. Es tractava d'un anglès, oficial de la Companyia d'Índies, el qual, malalt del pit, anava a prendre els banys al Nil; però la nit de la tempesta va voler quedar-se sol a taula, va menjar molt, va beure una ampolla de xampany i l'endemà hom el trobà mort al seu llit. (...)

Una abraçada de tot cor.

François Buloz al ministre de l'Interior.

8 d'abril de 1853

Gérard de Nerval, autor dramàtic, acaba de tenir un atac d'alienació mental. Està en aquest moment ingressat a l'hospici Dubois i està mancat absolutament de diners.

Al Dr. Étienne Labrunie.

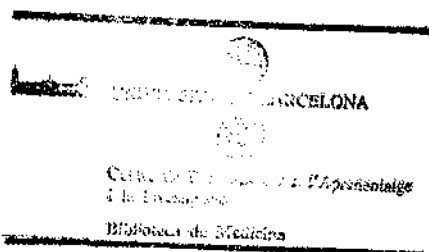
7 d'octubre de 1853

Jo creia haver acabat amb aquesta estranya exaltació nerviosa, però m'ha tornat des de fa una setmana. Avui vaig molt bé. El senyor Blanche, després d'haver-me tractat amb banys, em va donar tres pastilles purgants i avui, la llimonada, cosa que ha fet que em recuperés completament. (...)

L'agitació nerviosa, no puc negar-la; però, qui és el causant? Videbimus infra. No donis l'ordre de fer el meu canvi de casa, perquè hi tinc papers que no voldria pas veure en altres mans; vivim una època de complots i desconfio de tothom, excepte d'aquells que jo sento com a benivolguts. Són rars. En fi, Déu és gran.

El teu fill.

Gérard Labrunie de Nerval

Al Dr. Étienne Labrunie.

Estimat papà,

(...) El senyor Blanche ha tingut l'amabilitat de fer el meu canvi de casa. Tinc una salut ridícula, de tal forma que estic obligat a saltar tot el dia i a fer exercicis gimnàstics per tal de calmar-me una mica. Sóc com un nen, canto i ric per no-res, cosa que fa que s'estranyi una mica la gent que no sap que això entra en els meus costums almenys quan no tinc grans inquietuds. Ets tu qui voldria veure abans de tot, car molt sovint no canto ni ric més que per a atordir-me i no pensar en les persones estimades, absents, ni en les presents, que són pobres diables més malalts que jo, convalescent. Confesso, per vergonya de l'art d'Hipòcrates, que hom no comprèn suficientment que el veïnatge fet de malalts fa caure malalt, sobretot quan es tracta d'afeccions mentals o nervioses. Els nervis s'agiten, amb l'agitació veïna, com les cordes de budell de què ens parlaven en física. No puc persuadir aquí ningú que jo sóc una mica metge perquè vaig fer dos cursos a l'Escola i la clínica a l'Hôtel-Dieu. No volen creure que jo he tractat malalts durant el còlera i que vaig fer llavors un centenar de visites amb tu i sense. No en dubtarien, si m'hagués cregut aleshores suficientment útil com per a demanar la medalla. Però no voldria deixar constància més que d'una cosa i és que, havent unit a uns estudis de medicina imperfectes l'observació filosòfica i l'experiència, havent passat per viles empestades com Damiette i Mansourach, havent lluitat a cops de cadira contra un gos terra-nova que després agafà la ràbia i que havia destrossat cruelment un dels meus amics, tinc un cert dret a donar la meva opinió i a nomenar-me 'hakim'. En fi, esperem que Esculapi ens salvarà d'Hipòcrates i si no, em passaré a les files de Molière i de Jean-Jacques.

Al Dr. Étienne Labrunie.

22 d'octubre de 1853

És la tercera carta que t'escric des que sóc aquí. Hom m'aconsellà de no enviar la segona, que era encara una mica estranya, almenys als ulls dels doctors. La meva recaiguda ha durat uns vuit dies, però no he patit. La perllongació del meu internament és deguda sobretot a certes extravagàncies que hom havia cregut notar en la meva conducta. Fill de paleta, em divertia cobrint els murs de figures cabalístiques i pronunciant o contant coses prohibides als profans. En fi, me n'he sortit; no desitjo a ningú que passi per les mateixes situacions.

T'abraço de tot cor.

Al Dr. Émile Blanche.

25 de novembre de 1853

Estimat Émile,

Si em vàreu veure plorar ahir, no cregueu pas que fou per feblesa; només passà que jo pensava que no ens enteníem. Crec en la vostra promesa, aplegareu alguns dels meus amics i es veurà així si jo no estic avui en el meu sa judici. Cregueu-me que no me n'aprofitaré per a pretendre que no he tingut mai necessitat de les vostres cures. Al contrari, m'heu salvat sens dubte d'una congestió cerebral, causada per un excés de feina arran de la malaltia que m'havia dut a Dubois. Sí, ahir mateix ho deia; us estimo com un parent, com un germà.

El vostre amic

Gérard Labrunie de Nerval.

Al Dr. Émile Blanche.

27 de novembre de 1853

Estimat Émile,

Avui, tres mesos després del meu internament a casa vostra, les meves proves s'han acabat i per parlar com els iniciats: 'Jo he dipositat la clau d'Osiris damunt de l'altar del Seny'. Entre tant, em trobo bé i estimo tothom, sobretot les dames i vostè que sap ésser el metge de l'ànima no menys que el del cos.

Prengui'm com a ajudant vostre, tal com m'ho va prometre, i caminaré sense por contra totes les plagues. Ja he demostrat que no temo ni el còlera, ni la pesta, ni la ràbia. En l'altra vida, la mort em tornarà la que estimo. Aquí no escolto pas la veu d'un somni, sinó la promesa sagrada de Déu.

El seu amic.

Al Dr. Étienne Labrunie.

Leipzig, 29 de juny de 1854

Estimat papà,

No vull trigar més d'un instant a donar-te a conèixer l'honor que he tingut de ser invitat a les festes que tindran lloc a Wartburg. Hi tornaré a veure l'excel·lent princesa polonesa que m'havia donat notícies de la senyora que t'havia salvat i acollit a Wilna; podrem parlar de nou d'ella i de tu. Estic en estat de molt bona salut.

El teu fill, Gérard.

Nota: He trobat aquí un bon home de la teva edat, precisament també antic militar, el qual m'ha donat detalls molt interessants de la batalla de Leipzig. M'ha conduït a veure el lloc on va morir Poniatowsky, al riu Elster. Aquest

és un riu petit, però d'una rapidesa tal que fa entendre totes les desgràcies que ha causat. Dotze mil francesos hi van trobar la mort; jo plorava en escoltar els detalls d'aquest desastre.

Al Dr. Émile Blanche

Leipzig, 30 de juny de 1854

Vaig a correus esperant trobar la cosa que vostè m'hagi pogut enviar, aquella que li vaig demanar des de Bamberg. Si la carta no m'hagués arribat, envieu-me això a Weimar, a casa de Listz. De la resta, dir que tot és molt senzill: se celebren les festes musicals que tenen lloc a Wartburg en record dels mestres cantors. Digueu a Antony que això m'interessarà sobretot per ell i que intentaré de definir Wagner de tal forma que ell no tingui res a dir. Fins ara no he vist més que òperes conegudes. Però em sento molt disposat a favor de la música, i les meves teories, que no exposo freqüentment, s'acosten bastant a les de Richard Wagner.

Parleu, doncs, de mí al doctor Boulé, que no vaig veure en marxar. Ah! Jo sóc un monstre, i la senyora Lise, de la qual no he parlat i que jo temo no haver-la abraçat, perquè jo no veia pas!

Al Dr. Émile Blanche

Weimar, juliol de 1854

Estimat Blanche,

(...) La seva darrera carta ha estat per a mi un retret molt sentit i m'ha torbat en un moment en què jo esperava molt de plaer del meu viatge a Weimar; i més pel fet que l'he oberta en presència de Listz, que m'havia acompanyat a correus.

Al Dr. Émile Blanche

Cassel, 11 de juliol de 1854

Estimat Émile,

(...) Jo hauria d'haver començat per dir-vos que sóc molt feliç en saber que us heu casat, i espero que estigueu tots dos persuadits de l'amistat que us tinc, la qual creix més i més en reflexionar sobre tot el que heu fet per a mi. Durant aquest viatge, he pogut reflexionar sobre totes les meves obligacions i sobre l'oblit en què les havia tingut. He estat trist pensant que, un cop recuperada la raó (la qual dóna molts deures), jo havia fet tan poc per a complir-los.

Blanche, ploro en escriure-us. Escriviu-me; el meu cor es distén pensant en vostè i en el meu pare. Escriviu-me sobre el que cal fer, perquè pateixo molt i és del cor. Si encara hi ha un moment per a penedir-se, jo em penedeixo;

però jo camino encara en les tenebres i són la vostra resposta i el vostre consell els que jo espero.

Al Dr. Émile Blanche

Francfort, 15 de juliol de 1854

Estimat Émile,

El mal és més gran del que vostè es pensa; ara bé, jo no he fet res que se'm pugui retreure i no he fet mal més que a mi mateix. No puc fer res més que lloar tothom en aquest país. Potser que tot el que trobo estrany no existeixi més que per a mi, ja que el meu cervell està nodrit de visions, perquè tinc dificultats de separar la vida real dels somnis. La carta que vostè va rebre des de Cassel li ha degut revelar aquesta situació. Serà possible encara de trobar la pau i el futur del qual m'heu parlat, després de tantes follies?

El meu turment principal en tots els moments de soledat ha estat sempre pensar en el meu pare. Els dolors que li he fet sofrir em recauen contínuament damunt del cor. Acabo d'escriure'l simulant una calma que no tinc; però hi he arribat.

Tractaré de ser a Passy el dia 20; però li prego que no compti amb mi per una reunió de festa. Pateixo massa -moralment, vul dir.

El seu amic, Gérard.

A la senyora Labrunie

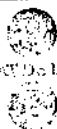
24 de gener de 1855

La meva bona i estimada tia,

Digues al teu fill que ell no sap que tu ets la millor de les mares i ties. Quan jo hauré triomfat del tot, tu tindràs el teu lloc al meu Olimp, tal com jo tinc el meu lloc a casa teva. No m'esperis aquesta tarda, perquè la nit serà negra. Gérard Labrunie.

El Dr. Émile Blanche a l'Arquebisbe de París.

Monsenyor: M. Labrunie (Gérard de Nerval), de 45 anys, nascut a París, home de lletres, ha estat afectat moltes vegades aquests últims anys d'accessos d'alienació mental, per als quals el meu pare i jo li hem donat tractaments. El dia 12 d'octubre de 1853 me'l van dur en un estat de deliri furios; després de set mesos de tractament, va fer un viatge de convalescència a Alemanya; poc temps després de tornar-ne, va caure de nou malalt i el 8 d'agost de 1854 me'l van confiar de nou. Aquesta darrera crisi ha estat menys llarga i el 19 d'octubre, a petició pròpia, el vaig enviar a casa de la seva tia, la senyora Labrunie, la qual, advertida per mi que M. Gérard tenia necessitat d'una certa vigilància, es va comprometre a recollir-lo i a ocupar-se'n.

En efecte, M. Gérard de Nerval no estava prou malalt com per a retenir-lo en contra de la seva voluntat en una casa de bojos, però des de fa temps no estava sa d'esperit. La seva naturalesa independent i el seu orgull s'oposaven al fet d'haver de dependre dels altres, fins i tot dels amics més íntims. Fou sota la influència d'aquestes causes morals que la seva raó es va desmarxar cada cop més; sobretot perquè veia la seva follia cara a cara. No dubto en declarar-vos, Monsenyor, que ha estat certament un accés de follia el que ha conduït M. Gérard de Nerval a treure's la vida.
Émile Blanche.

Alexandre Dumas a Victor Hugo

Dilluns, 29 de gener.

Estimat,

Vostè sap que el nostre pobre Gérard s'ha suïcidat o ha estat assassinat. L'enterren demà. Arsène Houssay s'ha encarregat de tots els detalls. Heus ací el que li vaig dir ahir: si Victor Hugo hagués estat a París, hauria fet l'honor al nostre estimat Gérard de portar una de les puntes del drap; crec que, en absència del nostre gran poeta, és el nostre deure deixar la plaça d'Hugo vacant i no posar més que tres o cinc portadors.